

Nemzeti Társalkodó

Szeptember 30dik napján 1834

Kivonatok egy Angol útnak
az 1830 és 1831ik esztendőben Muszka-
országban lett útazása leírásából.

(végzet)

A' földes úr satzolásai ellen mindég panaszolhat a' jobbágy a' politzia fejénél, a' ki panasszát bizonyosan a' koronának feladja. A' vének tanáttsa ellenőrt tart a' stáros-ta hatalmának, a' starosta a' véneknek.

A' mely jószágokban a' földes úr helyt lakik, ott a' jobbágy sorsa jobb lábon áll mint a' szomszédos nemzetek között lévő jobbágyoké. A' szegény birtokosok jobbágyaiknak sorsak kétségen kívül legrosszabb, mert hihetősön nagyobb obrokot fizetnek. A' jobbágyot, annak megegyezése nélkül jószágából kivetni nem lehet, a' hadi vagy tengeri szolgálatra való ujjontz szedést kivéve. Az ujjontz szedés igen egyszerű módon megyen végben. A' korona kirendeli hogy minden száz jobbágyból hány ujjontz vétessék, ez az ukáz az illő hivatalok által elküldődik a' nagy földes uraknak, 's azok által a' stáros-táknak. Ezek egybe gyűjtik az alattak lévő

jobbágyokat, tudtokra adgyák a' czár rendelkezését, az ifiakra sorsat vonnak, 's a' kire esik az azon pillantattól fogva a' korona tulajdona, 's 25 esztendőre a' hadi seregbe lépik, hatvan rubelt gyűjtenek számára, mellyel fegyverét 's katonai ruháját megfizesse. Megtörödött szivvel válik-el háznépétől, barátjaitól, falujától, sirattyák gyászolják mintha sirba temették volna, 's küldik ezredéhez Georgiába vagy Cirkassiába vagy Siberiába, vagy akárhová az északi fagyos polustól fogva kis ásia pestises határáig. De alig telik-el hat hónap, 's a' miveletlen durva ujjoncz, egész katona. Gyakran beszéltek mind hajós, mind száraz hadi tiszték, hogy ezredékhez ujjontzak érkezésével, a' tiszt minden elébbi foglalatossága tekinteten kívül, reá veti az ujjonczra: te szabó leszel, te csizmadia, te muzsikus, te kordovány készítő, te kováts, te festő, te kőfaragó, 's mintha valami varás erő lenne a' tiszt szavába, az ujjontz a' tiszt' kívánsága szerént azzá változik. —

A' legényem egy magyar, a' ki rosszul beszél németül, 's még rosszabbul oroszul. A' kocsisom külföldi, egyik se tud sokat a' városról, 's így magamnak kell mindent ki tanulnam.

Moskau várossában olyan beszéd, gondolat és cselekedetbéli szabadság van, a' milyen Pétervárában nincsen, 's ez által kedves mulató helyé lesz az ángol előtt, a' kinek választott jelmondásának ennek kellene lenni:

polgári és vallásbéli szabadság az egész világon. —

Muszkau valósággal találkozó helye az egész birodalomból minden magát el vonó, vagy megelegetetlen, vagy szolgálatjokból elbocsátott polgári és katona tiszteknek — fészke a' muszka oppositionnak — minden szabad gondolkozásuak, és azok kiknek politikájok különbözik a' mindennapitól, ide vonják-meg magokat, a' hol hibáztathatják a' koronát az igazgatást a' mint csak tetszik, a' nélkül hogy félhetnének a' félbe szakasztástól; 's ebben a' városban Muszkaország valóságos állapotjáról egy hónap alatt többet lehet tudni-meg, mint Pétervárában minden igyekezett mellett is fél esztendő alatt.

Azonban Muszkaország az a' tartomány, melyből az utazó igen keveset esmerhet-meg 's csak abból az igen nyilvános okból, hogy magok a' földes urak sem esmérik hazájokat, ott pedig a' földes urak azok, kiktől az utazó valamit megtudhat, minthogy a' kereskedővel, mester emberrel, földmivessel, a' kiknek nyelvét nem érti, és a' kiknek szokásaik, életek módja olyan ellenkezők, az utazó nem amalgamálódhatik. Hozzá járul ezen nehézségekhez a' helységeknek egymástól való szerfeletti távolságok, a' jó utak, 's még utazási commoditások hijánnya, melyek miatt az utazó nem veheti reá magát, hogy sok időt fordítson az alsóbb rendűek-

nek 's parasztnak életnemi 's erköltsi állapotjuk megvizsgálására.

Muszkaországban a' ferdők, különösen a' gőz ferdők igen nagy divatban vannak, és ez jó is, mert legalább testeket tisztán tartja a' ferdés, midőn a' köntössök irtoztos csunda. A' feredőkben kis nyárfa vesszőkkel szokták veregetni egymásnak meztelen hátakat, a' bőr érzékenyebbitésére, a' levelel pedig dörgölik, a' mit Törökországban szőr kesztyűkkel tésznek-meg. Nevezetes hogy midőn Muszkaországból menyen-ki a' gőzferdő, Londonban 's Párisban akkor kezd divatkozni. —

A' széna piatzon áll a' korbácsoló állás, melyen a' knutra büntetettek állják-ki büntetéseket. Ez egy laposra faragott egy darabból álló vastag fa, mintegy hét lábnyi magosságu, 's dőlősen ásva-bé végével a' földbe. Felső végén a' nyaknak 's két oldalán a' karoknak juk vagyon kivésve, a' más oldalán a' fának van három vas karika, melyekhez a' bünösnek keze, lába, nyaka kemény szíjjakkal oda köttetik, midőn az azal szembe lévő menedékes oldalra felvonatik 's hasra fektetetik. A' knut egy korbáts, melynek a' vége mintegy 8 hüvelyknyi hosszú lapos vastag szíjjuból áll; a' korbátsló egy néhány lépést hátra megyen, 's innét elészaladva teszi-meg ütéseit, 's mindenikre a' bőr és hus, darabokban szakad-fel. Azt mondják, hogy a' korbácsoló ha akarja, egy ütéssel is halált szerezhet a' szenvedőnek. Az

ütés olyan kemény hogy a' fából is forgácsok szakadnak-fel. Régebben azt mondják 150 knutat is ítétek gyakran, de ma soha sem többet 21nél. —

1826ban vagy 27ben egy kedvességben lévő francia játék színésznének a' hasznára egy darab hirdettetett-ki egy meghatározott estvére, de a' játékszín igazgatója' feleségének irigységéből elmellőztetett. Midőn a' lepel felvonatott 's egy más darab előadásához kezdtek, a' nélkül hogy a' halgató közönségnek előre hirré tették volna, nagy pizszegtetés, dörömbözés, lárma támadott a' játékszínen, némely első rangu urak példát mutatások után. A' politia igazgató, minthogy Muszkaországban a' játékszíneken a' pizszegtetés, dörömbözés, egy szóval a' meglegegetlenség kinyilatkoztatása meg van tiltva, azonnal ezen esetről sebes tudósítást tett a' czárnak Pétervárába, 's maga különös okai lehetvén reá, a' csupa játékszini lármát, politikai ruhába gazdagon öltöztette-fel. A' czár nem felejtkezvén még el az 1825diki egybeesküvésről, töstént parancsolott-küldött, hogy azon fő urak, kik a' rendetlenséget indították 15 napig különböző helyeken arestomba tétessenek. A' parancs teljesítetett, 's az urak fogságokba bémentek, de minthogy a' czári rendelésben csak arestomról volt szó, a' felvigyázó tisztek megengedték, hogy a' fogságban lévőknek jó embeerek szabadon hozzájok ki 's bé járhassanak, 's így a' 15 nap tartós vigság 's időtöltés

között folyt-le. Soha se támadott ahoz hasonló érzés olyan alkalmatossággal Muszkaországban. Az aréstáltattak a' legnagyobb kedvességbe jöttek a' nép előtt, mely forrásba jött, 's nyilván zugalódott a' czár és igazgatás ellen, a' politia igazgató akár hol jelent is meg közönséges helyen, veszedelemben volt hogy megkövezik.

Mind ezek a' czárnak fülébe mentek, a' ki azoñnal Muszkauban termett, a' sérelmes személyeket maga eleibe hívatta, 's kijelentette nekik hogy ötet hamis tudósítás által megcsalák, hogy hirtelen tettét bánja 's töllök engedelmet kér; és hogy hasonló hibák elkerülésére a' politia igazgatót hivatalából kítette 's helyét Moszkaú legderekabb férfiai közül valóval töltötte-bé. —

Egy különös szokás van Moszkauban; pünköstkor a' szépnemből való ifiu személyek, az úgy nevezett nyári kertben mind meg jelennek, 's ott a' fő sétáló uton kétfelől sorba helyheztetik magokat, hogy a' házasulni akarók választhassanak közüllök.

Moszkaúnak a' kerülete 40 — 45 Werst, csak igen kevés jele van az 1812diki felégetésnek, igazán mintegy második phenix pompásabban költ-ki hamvaiból. Meg van tiltva a' váras fő négy fertályaiba fa házakat építeni. Moszkaú lakósainak számát 250 ezerre lehet vetni, télen által pedig 300,000re. A' francziák ott létekkor való égés ideje alatt 9158 ház volt, melyek közül elégett 6341, de új ház épült az óta 8027.

A' muszkáknak egy utálatos szokások van, mely köz más continentalis nemzetekkel is, t. i. hogy a' házföldjén mindenféle 's szüntelen pökdösnek. Hasonlóképpen az a' különös időtöltések is van, hogy az ujjak közé egy kis viasz darabot vesznek, 's azt kis gölyőbisokká göngyölgetik, gyakran láttam társaságokban, hogy féltutszetenként sétálnak egyik a' másik után a' gyertyához, kis ragadományok megtételére; ez igen nevetséges 's nem illő szokás. Muszkauba meg van az a' módi némely felsőbb rendűek között, hogy szörnyű nagyra hagyják nőni kezeiken körmeiket, hasonlólag a' sas körmeihez, 's nem is tartják mindenkor legtisztábban.

A' Gallomania még uralkodó Muszkauban mindazon oroszoknak trutzára, melyet Muszkaország, 's különösen Moszkau szenvedett a' francziáktól. Mind Moszkauban mind Pétervárában az előkelők nyelve a' franczia nyelv. Nyelv és literatura közösség, következőképpen izlés és ideabeli is, minden nemzeteknél vonszódásbeli köteleket szült, ha szinte azok különös esetek által megtágnak vagy elszakadnak is bizonyos ideig.

Moszkau utszáin éppen oly számtalan mindenféle hussal élő 's ragadozó madarak repdesnek, mind Konstántzinápolyban, 's azt a' szolgálatot teszik, mit amott, undorító utsza takarítók, otsmány orrokkal 's véres begyeikkel.

A' tűz oltó intézet Moszkauban különös tökéletességre van vive. Láttam mi-

kor egy materialistának a' házánál tűz ütötte-ki magát; öt minutum alatt a' vízípuskák nagy vizes hordóikkal, egy tűz mestertől sebes kalupba vitetve, politikai katonáktól kísértetve, ott termettek. A' tűz mester a' ház tetejére felhágott, 's fél óra alatt a' tűz meg volt óltva.

Sajnálva tapasztaltam Moszkauban minden társaságokban, melyekbe megjelentem, a' lengyelek elleni oly nagy elkeseredést és nemzeti gyűlölséget, melyet bajosan lehet képzelni.

Semmi sem egyszerűbb mint Muszkaországban az adó felszedése módja. Az igazgatás előtt tudva van minden földes úr jobbágyának száma, 's a' jobbágyoktól a' földes úrnak fizettetni szokott obroknak tizedét tartozik a' földes úr a' császári kincstárba befizetni, más jövedelmei az országnak, a' vámokból, harminczadokból, stempel pappirosokból, privilegium adásokból jönnek.

Mind a' mellett hogy Muszkaországban, minden dologra való elemek, 's minden némi intézetek meg vannak, még is nem terem nagy embereket. Honnat van az?

Jegyzés: A' leghiresebb újabb időbeli generalisok u. m. Diebitch, Rosen, Toll, Geismar, Roth, Sacken, de Witt, Kreutz, Rudiger németek, Paschewitch lithvaniai; csak Yermoloff és Shackowsky muszka születésű nagyobb hirű generalisok. A' legnevezetesebb admirálisok, *Greig, Elphinstone, Hamilton, Crozon, Heyden és Lazareff.* A' négy első angol, az ötödik német, a' ható-

dik muszka, a' ki ángol hajósseregnél nevedett-fel, valamint Krusonster a' nagy tengeri hajókázó. A' nevezetes gyárok fejei ángolok, németek, francziák, de egy muszka sincs. Vagyon két nevezetes festőjök Bronloff és Orlovski, 's kép faragójok *Tolstói*. A' fő architectusok: Rossi orosz, Montferrand francia, Menelas ángol, muzsikai compositorok Bortnianski, de főképpen templomi muzsikára. Literaturájok még bőlsőben van, poétájok Pouschin. Muszkaországának polgárosodása 120 esztendővel kezdődik ez előtt. Az elébbi császárok hogy jóltévő intézeteiket céljaikat végre hajtsák, idegeneket kellett segítségül hívni, 's azokat felsőbb rangú és hasznu ígéretekkel nyerni-meg. Ezek eljövén, még másokat hoztak magokkal, 's így lassanként az országnak minden intézeteibe száraz, tengeri seregbe törvényhozásba, igazgatásba, orvosi karba bécsusztatták magokat, 's olyanokká lettek mint a' sáskák, a' kik bėjöttek 's mindent felfaltak. de ezen idők nagyobb részén elmúltak. Igaz hogy most is több fő pontokat töltnek-bé idegenek a' birodalomba, de a' muszkák irigy szemmel nézik az ő befolyásokat, 's kezdik által látni a' szükségét, hogy iparkodjanak magokat alkalmatossá tenni az országlás dolgába való részt vételre, melyet addig számba nem vételek, 's tudatlanságok vetett az idegenek kezébe; 's nevedő értelmesedések mind a' kereskedési, mind a' polgári tárgyakba nyilvánosan mutatja, hogy a' musz-

kák alkalmasok rövid időn oly előhaladást tenni, mint a' melyet már a' régtől fogva polgárosodás pályáján lévő nemzetek tettek. Vagyon egy más akadály, mely ellent áll a' muszkáknak némely mesterségek és tudományokba való előhaladásban. Ez a' grádusbeli rendszer. Egy született muszka sem becsültetik semmire, ha nincs gradussa, vagy nem visel valamiféle decoratiot vagy csillagot. Ambár ezen megkülönböztetések elég bővön osztogattnak jobbra és balra is, de még sem jut sorsába gyakran az alacson sorsu mesterembernek vagy mechanicusnak. Hogy pártfogása legyen az udvarnál szükség hogy feltévődjék, mi szerént megkülönböztette magát a' háboruban, vagy a' mesterségekben vagy tudományokban, hogy egy darab tarka pántlikát, és megfuttatott értzet nyerhesen, melyet gombjukába tűzzen. Az idegen mivész könnyebben megnyeri, mint a' honni, mert amaz már első tekintettel feltévődik, hogy tudományosabb vagy értelmesebb 's egy átalyában pártfogást nyer. Ekként elragadja a' pálmát a' honni elől, a' ki meg van fosztva igyekezete legnagyobb ösztönétől, az érdemesítés vagy becsületre való kinezéstől. A' mellett a' honni művész hihetősön sclav az idegen pedig szabad. Ez az okoskodás ugyan nem illik a' tengeri és száraz seregekben való szolgálatra, de az idegen competentiája terhe ott is nyomja a' honniak vállait, 's valamig Muszkaország csupa machinakat csinál tisztjeiből, 's katonái-

ból, a' mi a' mostani rendszerrel való eset, mind addig maga honnfiaiból ritkán lesznek szárazai és tengeri seregeinél nagy vezérei. Az a' rendszer mely a' katonából papot és a' papból katonát csinál, a' mire példát hal- lottam, sem jó püspököket, sem jó genera- lisokat nem formál. E' felett a' katonai rend- szerben uralkodó despotismus elfojtja az i- fiu tisztek nemes és mérész tüzeket, 's el- kedvetleníti a' szolgálattól.

Igaz hogy Muszkaországnak meg vannak a' maga universitásai, collegiumai, observa- toriumai, anatomiai oskolái, kórházai 'sat. de mind azokban a' tanítók igen rosszul fizet- tetnek, úgy hogy a' talentumos és tudomá- uyas férjfiak nem adják reá magokat azok- ban való tanító székek betöltésére, ebből kö- vetkezik hogy a' tanulók nem jutnak az es- meretek felsőbb m értékben való megszerzésé- hez. E' mellett Muszkaországnak még alig van literaturája, a' tudós emberek főképpen az idegen munkák fordításában foglalatos- kodnak, de a' jó mag el van vetve, 's va- lamikor teremnie is kell.

Az orvosi és sebész fak egy átaljában idegenek kezébe van, 's látván hogy ez a' fak mint meg van tömve idegenekkel, nem hihető hogy a' honninak igen sok mezeje nyilhatnék az idegenekkel való vetélkedhe- tésre annak gyakorlásában.

Az igazság kiszolgáltatására is bővön van- nak mindenféle neyü és nemü törvényszé- kek állitva, de mind azok mellett azt hiszem

egy ország sincs Európában (Ángliába a cancellariai törvényszéket kiveszi az utazó), melybe a békötött szemü istenasszony lassubb lenne ítélet hozásaiban mint Muszkaországban, hallottam processusokról, melyeknek két hét alatt le kellett volna folyni, 's hét esztendő múlva is függőbe voltak. A' különféle törvényszékek másod rangu tisztviselőnek kerekeit úgy hiszem szükség kenni, hogy az igazság is jobban forogjon, és a' mérő serpenyő a' nehezebb ágára hajoljon. De szerencsétlenségre, ha a' perlekedő mindeütt kedvező ítéletet nyert is, a' Czár egy ukáz által mind azokat megsemmisitheti.

Muszkaország hadi ereje 800,000-re tethetik, de maga határain kívül 120,000nál többet nem képes tartania hosszabb időre. Mind azokból a' miket láttam, hallottam, úgy gondolom, hogy csak hosszas idő múlva lehet Muszkaország félelmes a' nyugoti Európának, kivéven mint szövetségese Austriának vagy Prussianak. Mint tengeri hatalmaság éppen számba nem vehető, mert a' török örökösön bészárva tarthatja a' fekete tengeren, a' jég pedig a' Baltikomon az esztendő felén. A' mibe Muszkaország előhalad, az értelmesedés, gazdagság és hatalom. De midőn a' birodalom a' polgárosodás felé halad, egykor több részekre kell oszolnia, 's annak egységével elenyészik a' hatalom is.

Lord Melbourne.

Melbourne (Lamb Wilhelm) eddig a' belügyek ministere most pedig első-angol minister 1779ben martzius 15kén született, nagyobb szülött fia volt az 1828ban elhalálozott Sir Peniston Lamb-nak, ki már 1770ben lord méltóságra emeltetett és 1815ben az angol és irländi egyesült királyság pairje lett. Első formáltatását Et onban vette, innen később Oxfordba ment, 's kitünő esmeretei által magát már jókor kijelelte. Midön a' parlamentbe lépett, a' Whig párthoz tartozott, és itt gyakorizben figyelmet gerjesztő ügyességgel 's a' közdolgok folyamatajában jártasságot bizonyító készséggel beszélt. — Két éveken keresztül az irländi első titoknoki hivatalt folytatá, 's e' tiszteben többszörös alkalma volt, a' közügyek folyamatajában magának sok és nagy tapasztalásokat és fontos esmereteket szerezni. — Midön lord Grey első ministerségre lépett, lord Melbourne belügy minister lett. A' kitünő elmebeli tehetséget tölle senki meg nem tagadhatja, de ellenkezői a' radicalisok közzül azzal vádolák hogy kevés elővigyázattal bír, 's hogy mint nyilvános Whig párt követő, gyakran oly gondolkozásokat mutatott, melyek inkább a' Castleréagh iskolájából származott Toryhoz, mint egy nép barátához illettek. A' parlament reformfeletti vitatások kezdetével azt képzelték fölöle hogy a' dolgok új rendjére nézve na-

gyon aristokrata gondolkozásu, 's hogy e' részben Palmerstonnal és Lansdowne-vel egy sorba helyezhető, és azon beszéd-ből itélve, melyet lord Melbourne ez alkalommal a' felsőházban tartott, őtet gúnyolva hideg meleg reformatornak nevezték. Ha szinte Melbournnak ez alkalommal mondott beszéde, Greynek lelkes kifejtésével, Plunkettnek hatászavaival, Broughamnak hatalmas felszóllításával, sőt még az ellenpárton lévő Harrowbynak ügyes megtámadásával nem is mérközhetik, lord Melbourne mindazáltal ezen beszédében főként e' fontos alapelveket állítá-meg: hogy a' választási törvénynek a' néphangoson kimondott kívánsága szerint változni kell, 's hogy a' ki érti az idő szavát és intéseit, nem hiheti, hogy az alsóház régi alkotása tovább fennálhasson. Egy későbbi beszédében még jobban kifejtette 's elhatározattabban oltalmazta ez alapelveket, 's a' többek közt ezt mondá: hogy midőn a' népnek méj gyökeret vert nyugtalanságát és elégedetlenségét látja, elkerülhetetlen szükségesnek tartja, a' nemzeti képvisellet kiterjedtebb, 's polgártársai béléátásokhoz mért alapra állítani, 's ez által éppen nem kívánja magát, mint ezt nékie szemére veték, a' népfelsőség nyugtalan tengerének bizonytalan hánykodására bizni, de ő bizik a' nép értelmességében, 's egyedül csak ebben kíván bizni, mivel ezen bizodalom első feltétele egy népszerű igazgatásnak. Ezen nyilatkozások azt mutatják hogy

Melbourne e' nevezetes kérdés megfontolásával, előbbi nézeteit, melyeket maga nyilvánosított az idő parancsoló szükségének 's hatalmas kívánatának feláldozta. Ő ugyan azon idő alatt mióta a' köz igazgatás egyik legfontosabb és terhesebb részét vezeti, semmi nagy fontosságú rendszabást ki nem vitt, de ha meggondoljuk hogy azon időben midőn ő hivatalra lépett, az ország gyujtogatás, gyilkolás, 's minden más törvénytelenések által nyugtalanított, az ő munkássága érdemeit meg nem tagadhatjuk, ha szintén másfelől azon várakozás is, melyet a' nép a' polgári alkotmány megnyert javításától reménylett sokat tett, a' nyughatatlanságok lecsendesítésére. Melbournnak egyik kisebb testvére Sir Frederik James Lamb Frankfurtban követ volt, míg a' madridi udvarhoz nem küldetett követnek. Az ifjabb George Lamb pedig az alsóház tagja, és a' belügy ministeriumban másodstátustitoknok.

Algebra tanulás.

Egy paraszt, a' ki T. T. Professornak, N. Nben valami leveleket, 's egyebeket is kezébe akart szolgáltatni, vaktába bé-lépett a' halgató szobába (auditorium) éppen akkor, midőn ez a' deákoknak álgebrát tanított. — A' Professor egy nagy fekete tábla előtt álván: mutogatta az álgebrai számve-tést. — A' paraszt egy néhány pertzig helyt

álva, által látá, hogy ott nincs helye és ideje a' reá bizottakat igazítani; ott hagyá tehát a' szálát, és a' kézbe adandókat a' szolgálonak által adta. — Haza érkezte után, estve elé beszélt a' kortsomán, hogy vétődött ő T. T. Professornál a' tanító szobába. — De bezzeg tudálokozám — monda — ő — mitsoda nagy tudós dolgokat folytatnak azok a' nagy deákok. — 'S mi az? kérdék a' többi. — Hallátoké! tsupa ABCét tanultak, a' mit mesturamnál a' gyermekek-is tudnak: felele a' paraszt. K. J.

Királyi Felelet.

Második Fridrik királynak azt mondták egykor, hogy egy valaki igen sok rosszat beszélt rolla, 's őtet rágalmazta. — Erre azt kérdezte Fridrik: Van-e annak az embernek 100,000 fegyveresse? — Nincs! — e' vala a' felelet. — Nő tehát így én néki semmit sem csinálhatok. — Ha 100,000 embere volna: hadat izennék néki. — Így maradjon békével. K. J.

Robespierre.

A' francia revolutio alatt midőn Robespierre Párisban megölettegetett egy gasconiai hadi tiszt, e' szörnyetegtől, nagy félelmét akarván kijelenteni ezt mondá: „valahányszor a' Robespierre nevét hallottam, mindig levettem kalapom, 's meg néztem nincsen é benne a' fejem.